

EKSAMEN (vår – 2023)

INNLEVERING

I

Studieprogram: Sport Management

Emnekode: IIS365-1

Emnenavn: Bacheloroppgave

Innleveringsfrist: 05.05.23

Kandidatnummer: 663

Antall ord: 7996

Antall sider inkludert forside: 34

Sammendrag

Problemstilling: Hvilke faktorer kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd blant mellom- og langdistanseløpere fra Kenya?

Bakgrunn: Kenya har dominert innen mellom- og langdistanse i mange år. Mange har forsøkt å finne ut av hva som gjør denne nasjonen så overlegen innen distanseløping, men få har undersøkt kulturen rundt doping. Landet har vært belastet med mange dopingdommer, likevel står man langt fra å finne en løsning på problemet.

Hensikt: Å undersøke hvilke faktorer som kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd blant mellom- og langdistanseløpere fra Kenya.

Metode: Kvalitativ litteraturstudie basert på ni forskningsartikler.

Resultater: Viktige faktorer identifisert hos utøverne er kunnskap og utdanning innen doping, holdninger og oppfatninger, og økonomisk motivasjon. Påvirkning fra støtteapparat, medisinsk personell, lederskap og kommersielle interessenter ble også identifisert som viktige faktorer, samt kunnskapen og holdningene hos disse. Til slutt er mangelen på dopingkontroller utenfor konkurranse av betydning.

Konklusjon: Kunnskap og utdanning er viktige faktorer som påvirker forekomsten av antidopingregelbrudd. Kunnskap former holdninger hos både utøverne og støtteapparat, i tillegg til at kunnskap kan være bidragsytende til hvilken sportskultur utøverne er en del av og hvilke normer som etableres. I tillegg er en viktig faktor at alle involverte tar sitt ansvar.

Nøkkelord

Doping, prestasjonsfremmende stoffer, Kenya, Øst-Afrika, friidrett, mellom- og langdistanseløping, distanseløping.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	4
1.1 Problemstilling	5
1.2 Oppgavens disposisjon	5
2.0 Teoretisk rammeverk	5
2.1 Doping og dopingmidler.....	6
2.2 WADA.....	6
2.3 Kunnskap og utdanning.....	6
2.4 Doping innen mellom- og langdistanseløping.....	7
2.5 Hvorfor velger noen idrettsutøvere å dope seg?.....	8
2.6 Kenyanske utøvere.....	9
3.0 Metode	10
3.1 Valg av metode	10
3.2 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	11
3.3 Datainnsamling	11
3.3.1 Søkestrategi.....	12
3.4 Analyse av data.....	13
3.5 Metodekritikk.....	14
4.0 Resultat	14
4.1 Faktorer som omhandler utøverne	15
4.2 Ytre faktorer.....	17
5.0 Diskusjon	20
5.1 Kunnskap og utdanning.....	20
5.2 Dopingatferd.....	22
5.3 Hvem sitt ansvar er det egentlig?	23
5.4 Studiens begrensninger.....	24
6.0 Konklusjon	24
7.0 Referanser	26
8.0 Vedlegg	31
Vedlegg 1: Litteratursøk.....	31
Vedlegg 2: Skjematisk fremstilling av oppgavens inkluderte artikler.....	32

1.0 Innledning

Friidrett er en av verdens største idretter. Innen mellom- og langdistanseløping er Øst-Afrika et område som skiller seg spesielt ut og har dominert i lang tid (Baker & Horton, 2003; Hamilton, 2000). Ser vi på verdensmesterskap i friidrett de siste årene har blant annet Kenya fått med seg 60 gullmedaljer og totalt 151 medaljer siden 1987. Landet har tatt gullmedaljer i alle disse verdensmesterskapene (Butler, u.å., s. 596). På bakgrunn av dette kan man lure på hva som gjør dette landet så overlegent.

Flere studier har sett på suksessen til de Østafrikanske landene, og spesielt Kenya, innenfor mellom- og langdistanseløping og forsøkt å finne årsaken til hvorfor disse utøverne er så overlegne (Hamilton, 2000; Scott & Pitsiladis, 2007). Scott & Pitsiladis (2007, s. 427) trekker blant annet frem at miljømessige faktorer kan være en viktigere forklaring enn genetiske faktorer. Det er også gjort studier på motivasjonen til kenyanske løpere (Elbe et al., 2010, s. 424) hvor man så at disse var mer motivert av ytre faktorer sammenlignet med danske løpere. Dette bekreftes av Onywera et al. (2006, s. 419) som så at mange kenyanske løpere var motivert til å løpe av økonomiske grunner. Basert på hvordan friidretten har utviklet seg er dette interessant å se nærmere på. Pengepremiene innen gateløp spesielt har økt mye de siste årene. Eliud Kipchoge, som har verdensrekorden i maraton, har en formue estimert til rundt 3 millioner dollar (Campbell, 2021). Selv om dette ikke er summer man kan sammenligne med hva for eksempel fotballspillere tjener, er det klart at dette er en stor sum sammenlignet med et liv i fattigdom. På bakgrunn av dette kan vi stille spørsmålet om målet om å komme seg ut av fattigdom kan stimulere løperne til å benytte ulovlige dopingmidler for å oppnå dette?

Basert på WADA sin rapport om antidopingregelbrudd fra 2019 (ferdigstilt i 2021), finner vi 29 Kenyanske utøvere innenfor friidrett (WADA, 2021, s. 60). Mellom 2004 og 1. august 2018 testet totalt 138 kenyanske utøvere positivt på ulovlige stoffer. Av disse var 131 utøvere innenfor mellom- og langdistanseløping (WADA, 2018, s. 4). De siste årene ser vi også at forekomsten eskalerer. Den seneste rapporten fra Athletics Integrity Unit viser at per 1. april 2023 er totalt 67 kenyanske friidrettsutøvere utestengt for doping (Athletics Integrity Unit, u.å.). Problemet er stort, og slik det ser ut nå har man enda ikke funnet ut hvordan man skal få stoppet dette.

1.1 Problemstilling

Den østafrikanske dominansen har vekket interesse i mange forskningsmiljøer, hvor flere ønsker å finne ut av hva som gjør disse utøverne så gode. Her har man sett på både genetiske og miljømessige faktorer, men få har undersøkt kulturen rundt doping for disse nasjonene. Et land som utpeker seg, er Kenya. Dopingskandalene har kommet på løpende bånd i mange år, likevel står man langt fra å finne en løsning. På bakgrunn av dette ønsker jeg å se på hvilke faktorer som kan påvirke forekomsten, basert på eksisterende litteratur. Dette vil jeg undersøke med følgende problemstilling:

Hvilke faktorer kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd blant mellom- og langdistanseløpere fra Kenya?

1.2 Oppgavens disposisjon

I det etterfølgende teorikapittelet vil oppgavens teoretiske rammeverk presenteres. Her skal vi se på grunnmuren for problematikken som fremstilles i problemstillingen, samt oppgavens mest sentrale pregreper. Videre vil jeg beskrive oppgavens metode, etterfulgt av en resultatdel hvor de viktigste funnene fra litteraturstudien presenteres. Deretter skal hovedfunnene fra litteraturen diskuteres. Til slutt oppsummerer jeg oppgavens funn sammen med en konklusjon på problemstillingen.

2.0 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for relevante begreper og definisjoner for oppgaven, og samtidig presentere relevant litteratur og teori. Vi starter med å se på doping og dopingmidler som begrep, samt en innføring i WADA sine oppgaver. Videre vil vi se på kunnskap og utdanning hos idrettsutøvere og doping innen mellom- og langdistanseløping. Deretter skal jeg presentere en teori som kan forklare hvorfor noen velger å dope seg. Til slutt skal vi se på kenyanske utøvere og mer bestemt hvorfor det har blitt så mye oppmerksomhet rundt disse utøverne i nyere tid.

2.1 Doping og dopingmidler

Basert på Store Medisinske Leksikon kan doping defineres som «bruk av stoffer, medikamenter, eller metoder, for å øke kroppens fysiske prestasjonsevne» (Drange, 2023). For at et stoff eller en metode skal stå på dopinglisten, må den oppfylle minst to av tre følgende kriterier; det må være helseskadelig å bruke, det må være prestasjonsfremmende, og det må bryte med idrettens verdier og anseelse (Drange, 2023). Innenfor idretten er det WADA som definerer hvilke dopingmidler og metoder det er forbudt å benytte for idrettsutøvere. De mest vanlige dopingmidlene er legemidler som stimulerer sentralnervesystemet, midler som virker oppbyggende for vev eller muskler (blant annet anabole steroider) og bloddoping, også kjent som EPO (Antidoping Norge, u.å.).

2.2 WADA

World Anti-Doping Agency (WADA) ble etablert i 1999 som et internasjonalt uavhengig byrå for å jobbe mot en dopingfri idrett (WADA, u.å.a.). WADA sin primære rolle er å utvikle, harmonisere og koordinere antidopingregler og retningslinjer på tvers av alle idretter og land. For å oppnå dette driver WADA vitenskapelig forskning, utdanning, etterretning og etterforskning, utvikling av antidopingkapasitet og overvåking av overholdelse av antidopingprogrammet (WADA, u.å.a.). World Anti-Doping Code er WADA sitt kjernedokument som regulerer antidopingpolitikk, regler og forskrifter blant idrettsorganisasjoner og offentlige myndigheter over hele verden (WADA, u.å.b.). Basert på hvordan antidopingarbeidet utvikler seg, revideres også WADA-koden. Den nyeste koden ble publisert i 2021. Per dags dato har om lag 700 idrettsorganisasjoner signert WADA-koden. Alle idrettsorganisasjoner som signerer koden, forplikter seg blant annet til å levere gode utdanningsprogram for utøvere og andre tilknyttet sitt organisasjonsledd. Dopinglisten til WADA kan vi omtale som «fasiten» på hvilke midler og metoder som er ulovlig å benytte innenfor idretten.

2.3 Kunnskap og utdanning

Orr et al (2018) undersøkte kunnskapen om dopingmidler og metoder hos australske idrettsutøvere. 1925 utøvere var med i studien, hvor flesteparten hevdet at de hadde moderat eller god informasjon om ulovlige prestasjonsfremmende stoffer. Utøverne ble spurt om status på 30 ulike stoffer eller metoder, sett opp mot WADA sin dopingliste. Gjennomsnittlig svarte kun 32.2% av utøverne riktig på om stoffene og metodene var ulovlige eller ikke (Orr et al., 2018, s. 41-42). Når det gjelder veksthormoner og EPO visste mange at dette var ulovlige

stoffer, men svært få kunne nevne effektene og bivirkningene av spesielt EPO (Orr et al., 2018, s. 44). Til tross for god tilgjengelighet av mange utdanningsprogram rundt antidoping, viste de australske utøverne begrenset kunnskap om dopingmidler og metoder (Orr et al., 2018, s. 45).

Loland (2017, s. 155) argumenterer for at utdanningsprogrammer med begrenset varighet har begrenset effekt. Hvis antidoping ikke er en integrert del av den grunnleggende verdien i idrett, blir utdanningen sårbar og muligens en umulig oppgave. Bruken av prestasjonsfremmende stoffer er tett knyttet sammen med idrettens logikk. Kompetent og forsiktig bruk av prestasjonsfremmende stoffer henger sammen med normene og verdiene i idrett og det er her vanskelig å sette klare grenser (Loland, 2017, s. 156). Det er også viktig å huske at idrett praktiseres på tvers av landegrensene. Det er derfor viktig å lage utdanningsprogrammer innen antidoping som fungerer i en verden med sosialt og kulturelt mangfold. WADA har her et globalt ansvar. Alle toppidrettsutøvere er del av et støtteapparat som er konkurransedrevet. Dette gjør utøverne til sårbare deler av systemet og det er derfor naivt å legge ansvaret om valget om bruk av prestasjonsfremmende stoffer og metoder på utøverne (Loland, 2017, s. 158).

2.4 Doping innen mellom- og langdistanseløping

Bortsett fra sykling, er friidrett den idretten som har blitt knyttet til flest dopingsaker (Shelley et al., 2021). Innenfor friidrett var det i 2019 totalt 227 antidopingregelbrudd basert på WADA sin statistikk (WADA, 2021, s. 33). Basert på testrapporten fra 2021 var langdistanseløping den grenen innenfor friidrett hvor det ble analysert klart flest dopingprøver, totalt 10479 prøver ble analysert (WADA, 2023, s. 6). Av alle som var utestengt fra konkurranse i friidrett i 2021 på grunn av antidopingregelbrudd, var 55,5% av disse langdistanseløpere (Shelley et al., 2021, s. 2). For de olympiske leker i 2008, 2012 og 2016 ble 15 av de 108 medaljene som ble vunnet i mellom- og langdistanse løping, vunnet av utøvere som tidligere har sonet en dopingdom. Videre ble 18 av disse medaljene vunnet av utøvere som har blitt trent av personer som har fått en dopingdom. I tillegg ble 60 av medaljene vunnet av utøvere fra land hvor det nasjonale antidopingbyrået ikke følger WADA sine regler og retningslinjer. Med andre ord er dopingproblematikken innenfor disse grenene i friidrett stor.

Sammen med den eksisterende høye prevalensen for doping innen mellom- og langdistanseløping, er det flere faktorer som gjør at sporten innehar en høy risiko for doping (Shelley et al., 2021, s. 2). Friidrett, vektløfting og sykling er blant idretter som blir målt i centimeter, gram og sekunder, og det er gjerne slike idretter som er mest utsatt for doping. I slike idretter er resultatet direkte korrelert med fysiske attributter, som utholdenhet, styrke og fart. Dette gjør at man gjerne har mer å hente ved å dope seg enn i for eksempel lagidretter eller idretter som innehar flere tekniske elementer. Det økonomiske aspektet er også en faktor som må nevnes (Shelley et al., 2021, s. 2). Spesielt når det kommer til gateløp har premiepengene økt mye de siste 20 årene. I noen løp får helt ned til tiende plass utdelt flere tusen dollar (LetsRun.com, 2019).

2.5 Hvorfor velger noen idrettsutøvere å dope seg?

Det vi på engelsk kaller Behavioural Reasoning Theory (BRT) bygger på teorien om planlagt atferd (Westaby, 2005, s. 98). BRT sier at årsaker, eller grunner, fungerer som viktige koblinger mellom menneskers tro, globale motiver (for eksempel holdninger, subjektive normer og objektiv kontroll), intensjoner og atferd. Videre sier teorien at grunnene påvirker globale motiver og intensjoner fordi de hjelper individer å rettfærdiggjøre og forsvare sine handlinger. Dette fremmer og beskytter deres egenverdi. BRT skiller mellom globale motiver og kontekstspesifikke oppfatninger og grunner. De kontekstspesifikke grunnene viser til den spesifikke atferden som undersøkes og antas å være grunnleggende forløpere til globale motiver. For eksempel kan man bruke kontekstspesifikke grunner til å forklare en oppførsel som egentlig står i motsetning til personens globale holdning til oppførselen (Westaby, 2005, s. 99-100). Disse grunnene blir ofte sterkere etter atferden er utført, gjennom en rasjonaliseringsprosess i etterkant. Det er verdt å se på de kontekstspesifikke grunnene for å forklare hvorfor noen velger å dope seg, men andre ikke (Shelley et al., 2021, s. 2).

En metaanalyse fra 2016 fant at holdninger til eliteutøvere var en prediktiv faktor for om man velger å dope seg (Blank et al., 2016, s. 6). Videre så man at intensjonene til utøverne ikke nødvendigvis kan knyttes opp til dopingatferd. Dette fordi man er usikker på om en utøvers dopingatferd egentlig er en rasjonell og frivillig beslutningstaking. Det er heller flere faktorer som kan påvirke denne beslutningen. Individuelle forskjeller og systematiske faktorer (f.eks. motivasjonsklima) spiller viktige roller i utviklingen av holdninger og intensjoner hos en utøver. I samhandling med situasjons- og miljømessige forhold (f.eks. erfaring, opplevd

atferdskontroll og tilgjengelighet) kan dette påvirke dopingatferden. Med denne teorien i bunn kan man si at sportskulturen, som skal forme holdninger, tro og intensjoner, er en viktig faktor i beslutningen om å dope seg (Blank et al., 2016, s. 6). Holdninger og atferd er ikke bare påvirket av personlige iboende faktorer, men også av ytre påvirkninger fra miljøet. Dette inkluderer også utøverens nære nettverk og rollen til trenere og lagkamerater. Ved å være en del av en slik kultur kan man adaptere til normer man kanskje ikke hadde tidligere (Kegelaers et al., 2018, s. 120). Derfor vil dopingkulturen innad i et lag eller en idrett kunne bety mye for hvilke holdninger en utøver utvikler til doping. I tillegg til at sportskulturen former normer, vil den også påvirke en utøvers oppfattelse av hva som er rett og galt (Blank et al., 2016, s. 11). Generelt ser vi også at hvis en utøver har oppfatningen av at mange innenfor sin idrett doper seg, er det lett å tenke at det er umulig å vinne hvis man ikke selv gjør det samme. Utvikling av en slik kultur har man tidligere sett innen sykling og er noe man kan se at nå utvikler seg innenfor distanseløping.

Det er mange ulike faktorer som kan påvirke en utøvers avgjørelse om å dope seg. Blant annet kan press til å prestere, både presset utenfra, men også presset en påfører seg selv, være en viktig bidragsyter (Kegelaers et al., 2018, s. 118-120). En utøvers tendens til å ta risiko kan også påvirke, i tillegg til kulturen for å ta ulike kosttilskudd og legemidler for å øke prestasjonen, noe som har blitt vanligere i toppidretten. Begge disse to faktorene kan bidra til å senke terskelen for også å benytte ulovlige midler. Man har også sett at enkelte utøvere ikke har tro på effekten av anti-doping strategier, noe som kan bidra til at noen tar valget om å dope seg (Blank et al., 2016, s. 1; Kegelaers et al., 2018, s. 120). Det er også viktig å nevne de mer åpenbare faktorene, at ulovlige prestasjonsfremmende midler nettopp øker prestasjonen i en idrett, enten midlene påvirker fysiske eller mentale funksjoner (Kegelaers et al., 2018, s. 120-121). Til slutt er også status og økonomi faktorer som påvirker dopingatferd. Å vinne og gjøre det bra i sin idrett kan øke en utøvers sosiale status og mediaoppmerksomhet. Dette kan også føre til større sponsoravtaler og økonomiske vinninger som et resultat av dette, i tillegg til inntjening av premiepenger ved å vinne (Kegelaers et al., 2018, s. 121).

2.6 Kenyanske utøvere

Helt siden OL i Mexico i 1968 har kenyanske utøvere hatt stor suksess i distanseløping fra 800 meter opp til maraton (Onywera et al., 2006, s. 415). Utøvere fra Kenya dominerer på friidrettsbanen, og innenfor gateløp og terrengløp. Mange har ønsket å finne ut av hva som

gjør dem så gode hvor man blant annet har prøvd å finne ut av om det er noe spesielt med genetikken til disse utøverne, eller miljøet og kulturen de vokser opp i (Hamilton, 2000; Onywera et al., 2006; Scott & Pitsiladis, 2007). Onywera et al. (2006) har blant annet sett på både reisevei til skolen og hvordan de reiser til skolen i sin undersøkelse på kenyanske utøvere. Scott et al. (2003) har sett på det samme hos etiopiske løpere i sin studie. Når det gjelder motivasjon for å konkurrere, så Onywera et al. (2006, s. 419) at 39% av de nasjonale utøverne og 34% av de internasjonale utøverne hadde økonomiske årsaker som den største motivasjonen for å bli en konkurrerende utøver. For disse utøverne kan det å gjøre det bra i sin idrett være en vei ut av fattigdom, både for seg selv og sin familie.

Selv om mange har prøvd å finne ut av hva som gjør de kenyanske utøverne så gode, står man fortsatt uten klare svar. De fleste studiene har heller ikke tatt med ulovlige prestasjonsfremmende stoffer som en faktor, selv om vi vet at dopingproblematikken innenfor landet er stort (WADA, 2021; Athletics Integrity Unit, u.å.). Til slutt i denne delen er det verdt å nevne at både den Kenyanske nasjonale olympiske komiteen (NOCK) og det Kenyanske antidopingbyrået (ADAK) har signert WADA-koden.

3.0 Metode

Halvorsen (2008, s. 20) omtaler metode som «*en systematisk måte å undersøke virkeligheten på*». Videre handler metode i vid forstand om å samle inn, organisere, bearbeide, analysere og tolke fakta på en systematisk måte slik at andre kan etterprøve studien på et senere tidspunkt (Halvorsen, 2008, s. 21, 25). Kvalitativ metode gir mange opplysninger om få undersøkelsesenheter og gir fyldige data om det man ønsker å undersøke. Dette gjør at forskeren kan få en forståelse av atferd og situasjoner slik det oppfattes av forskningsobjektet (Halvorsen, 2008, s. 128, 132). Dette kapittelet vil beskrive metoden som er benyttet for å besvare oppgavens problemstilling. Jeg vil her gi en beskrivelse av hvordan dataene er samlet inn og hvilken søkestrategi jeg har benyttet. Studiens funn vil bli redegjort for i resultatdelen.

3.1 Valg av metode

For å besvare oppgavens problemstilling har jeg valgt å benytte meg av en kvalitativ litteraturstudie. Halvorsen (2008, s. 141) omtaler en litteraturstudie som «*en systematisk vurdering av eksisterende kunnskap både teoretisk og empirisk*». En litteraturstudie skaper

med andre ord ikke ny kunnskap, men ved å undersøke og sammenstille ulike artikler og studier rundt et tema kan man komme frem til nye erkjennelser og oppfatninger (Støren, 2013, s. 17). På bakgrunn av dette har jeg i denne oppgaven forsøkt å finne empiriske studier som har sett på doping knyttet opp mot kenyanske utøvere og/eller distanseløping, samt studier som har sett på ulike faktorer som kan påvirke dopingatferd. Hensikten med litteraturstudien er å analysere, diskutere og oppsummere litteraturen sammen med teorien som er presentert i det teoretiske rammeverket (Halvorsen, 2008, s. 141). På grunn av oppgavens begrensede tidsramme vil en litteraturstudie være det mest hensiktsmessige for å besvare problemstillingen.

3.2 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

For å finne relevant litteratur og forskning av faglig tyngde er det nødvendig å sette noen kriterier for hva som skal inkluderes og ekskluderes av litteratur. På bakgrunn av dette er følgende inklusjons- og eksklusjonskriterier satt:

Inklusjonskriterier

- År: 2012-2023
- Språk: engelsk
- Artikler som omhandler kenyanske utøvere innen mellom- og langdistanseløping
- Artikler som ser på hvilke faktorer som kan påvirke doping hos målpopulasjonen

Eksklusjonskriterier

- Artikler publisert før 2012
- Artikler på andre språk enn engelsk
- Artikler som ikke har fulltekst tilgjengelig
- Artikler som ikke omhandler de relevante temaene
- Dupliserte artikler

3.3 Datainnsamling

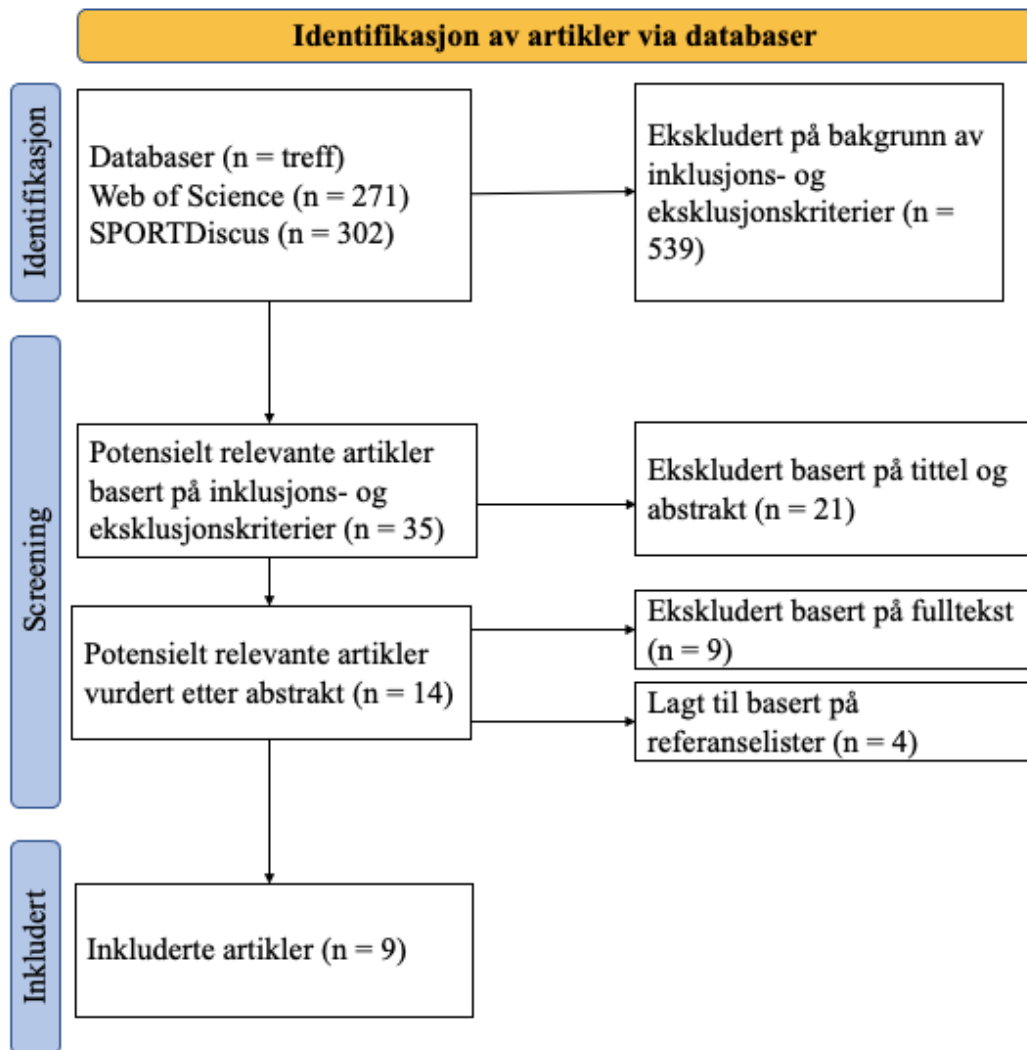
Hensikten med litteratursøket var å finne relevant litteratur som har undersøkt doping hos kenyanske mellom- og langdistanseløpere, og litteratur som har sett på påvirkningsfaktorer innen denne problematikken. Søkemotorene Web of Science og SPORTDiscus ble benyttet i

litteratursøket. I tillegg til søk gjennom søkemotorene ble også noen artikler funnet etter gjennomlesing av litteraturlisten til noen av de inkluderte artiklene. Søkene ble gjennomført i perioden januar 2023 til mars 2023.

3.3.1 Søkestrategi

For å finne frem til søkeord det ville være hensiktsmessig å ha med i søket, brøt jeg problemstillingen ned i ulike deler for å finne noen nøkkelord. Deretter fant jeg synonymer til disse nøkkelordene som ville være relevante for min problemstilling. Jeg valgte å benytte meg av engelske ord i databasene fordi begge databasene benyttet er engelske, og jeg var primært ute etter engelske artikler. Fordi tematikken og problemstilling er så spisset med en begrenset problematikk på en begrenset populasjon, var det viktig å finne frem til søkeord som ikke begrenset søket, men som likevel resulterte i artikler relevante for problemstillingen.

For å finne litteratur som kan lede til et svar på min problemstilling, endte jeg opp med følgende søkeord og -strategi; «*performance enhancing drug**» OR «*performance enhancing supplement**» OR *doping* OR *drug** OR «*anti-doping*» AND *run** OR «*distance run**» OR «*road race**» OR *marathon** AND *sport** OR «*track and field* OR *athletics* OR «*elite athlete**» OR «*elite sport**» AND *Africa* OR «*East Africa*» OR *Kenya**. I Web of Science satte jeg «Field» til «Topic», I SPORTDiscus ble “Field” stående som “Optional”, i denne databasen huket jeg også av for «peer reviewed». Det var utfordrende å finne gode relevante artikler på det aktuelle temaet. Det ble derfor gjort flere søk, noen hvor alle søkeord var kombinert, og noen enklere søk. På grunn av utfordringene med å finne artikler valgte jeg også å lese referanselistene nøye på aktuelle artikler for å finne litteratur som ikke dukket opp gjennom søkene.

Figur 1. Prisma flytdiagram

Figuren viser søkeprosessen som er utført basert på de nevnte søkeordene og inklusions- og eksklusjonskriteriene. Søkene resulterte i ni utvalgte artikler, hvor fem ble funnet direkte gjennom søkene og fire ble funnet etter gjennomlesing av referanselister. Se vedlegg 1 for en detaljert oversikt av søkestrategiene.

3.4 Analyse av data

Fordi problematikken jeg ønsker å undersøke er relativt ny i den grad at det ikke er gjort mange studier på temaet enda, resulterte dette i at problemstillingen min endret seg underveis i analysen av dataene. På bakgrunn av hva som er undersøkt rundt dette temaet tidligere og hva de ulike studiene presenterer av funn, landet problemstillingen på å undersøke hvilke faktorer som påvirker forekomsten av antidopingregelbrudd hos målpopulasjonen. Med den endelige problemstillingen valgte jeg å kategorisere dataene basert på faktorene som kunne

identifiseres gjennom de valgte artiklene. Til slutt ble disse kategorisert inn i to hovedtemaer som kommer frem i resultatdelen.

3.5 Metodekritikk

En litteraturstudie er en systematisk vurdering av eksisterende kunnskap (Halvorsen, 2008, s. 141). Selv om dette er en hensiktsmessig metode å benytte på bakgrunn av oppgavens omfang, kan det også medføre noe problematikk. Litteratursøket i denne studien er begrenset til to databaser. Ved å utvide søket til flere databaser er det en sannsynlighet for at jeg kunne funnet flere relevante artikler. I tillegg kan valgene av søkeord ha påvirket hvilke artikler som ble funnet. Valg av inklusjons- og eksklusjonskriterier kan også ha bidratt til at noen artikler har blitt oversett. Det er viktig å nevne at problematikken som undersøkes i denne oppgaven fortsatt er relativt ny, noe som begrenser eksisterende litteratur på feltet. Derfor kunne det vært hensiktsmessig med en annen metode for å besvare problemstillingen, hvis oppgavens omfang hadde vært større.

Ved en litteraturstudie stilles det krav til kildekritikk. Det vil derfor være hensiktsmessig å føre en oversikt over studienes validitet og reliabilitet. Validitet omhandler at vi måler det vi ønsker å måle og derfor om dataene som er samlet inn, er relevante for problemstillingen (Halvorsen, 2008, s. 67). Gjennom problemstillingen ønsker jeg konkret å finne faktorer som kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd hos målpopulasjonen. Ved å finne studier som har tatt for seg slike faktorer er validiteten ivaretatt. Reliabilitet omhandler studiens pålitelighet (Halvorsen, 2008, s. 68). Ved å benytte anbefalte databaser og selekttere pålitelig litteratur basert på inklusjons- og eksklusjonskriteriene, vil dette bidra til å tilfredsstill studiens reliabilitet. Hvorvidt alle relevante artikler som eksisterer er inkludert er usikkert, noe som kan påvirke reliabiliteten.

4.0 Resultat

I denne delen skal jeg gjøre rede for resultatene som kommer frem av de ulike artiklene inkludert i litteraturstudien. De inkluderte artiklene er studier som tar for seg ulike faktorer som kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd blant kenyanske distanseløpere. De analyserte artiklene vil bli kategorisert inn i to hovedtemaer; faktorer som omhandler utøverne

og ytre faktorer. Videre vil hver av disse bli delt inn i tre underliggende temaer. Studienes utvalg, metode og problemstilling er mer detaljert beskrevet i vedlegg 2.

4.1 Faktorer som omhandler utøverne

Kunnskap om doping

Rintaugu & Mwangi (2021) undersøkte i en tverrsnittstudie blant annet kunnskap om doping hos universitetsstudenter innen sport- og idrettsfag. Resultatene ble sammenlignet i grupperinger basert på kjønn, alder, år på studiet og om man hadde deltatt i konkurranseidrett eller ikke. Her så man at de studentene som har praktisert konkurranseidrett hadde lavere kunnskap om dopingmidler sammenlignet med de som ikke hadde praktisert konkurranseidrett (Rintaugu & Mwangi, 2021, s. 181). Juma et al. (2022) benyttet semi-strukturerte intervjuer for å undersøke utfordringer knyttet til utdanning rundt antidoping hos distanseløpere. Elleve elite -og sub-eliteutøvere ble intervjuet. Utøverne viste en skepsis til utdanningsprogrammene og mente at tilbudet for dem generelt var dårligere enn tilbudet utøvere fra andre land får og at de blant annet ikke lærer forskjellen på lovlige og ulovlige stoffer (Juma et al., 2022, s. 4). En utøver uttrykte at det kun er de med gode nok konkurransetider som får tilstrekkelig informasjon om doping (Juma et al., 2022, s. 5).

Boit et al. (2015) undersøkte status på dopingutdanningen i Kenya. 327 junior- og eliteutøvere fra Kenya deltok i studien, alle konkurrerte på nasjonalt og internasjonalt nivå. Deltagerne svarte på spørreskjemaer for å kartlegge deres kunnskap innen doping og testprosedyrer (Boit et al., 2015, s. 28-29). Når det gjelder testprosedyrer svarte 38,5% at de var veldig dårlig informert om dette (Boit et al., 2015, s. 31). På spørsmål om ulovlige dopingmidler og metoder hadde 46% lav eller veldig lav kunnskap om dette. Mange hadde derimot middels til høy kunnskap om kosttilskudd og andre tilskudd. En del – 27% – mente likevel at det var trygt å kjøpe slike tilskudd på et apotek eller en butikk. 33% hadde også lav eller veldig lav kunnskap om utøvers rettigheter og ansvar tilknyttet doping og dopingsaker. Kun 9,2% benyttet WADA som informasjonskilde for doping og antidoping (Boit et al., 2015, s. 35, 39-41). Man så også at de fleste utøverne var uinteressert i å benytte internett til å finne informasjon om doping, eller bare ikke brydde seg om dopinginformasjon (Boit et al., 2015, s. 60). WADA sin rapport fra sitt prosjekt i Kenya i 2016 konkluderte med at kenyanske utøvere er utilstrekkelig utdannet innen doping (WADA, 2018, s. 10).

Holdninger og oppfatninger til doping

Flere av studiene som har undersøkt kenyanske utøvere sin kunnskap innen doping, har også undersøkt utøvernes holdninger og oppfatninger til doping. WADA lanserte et prosjekt i 2016 hvor de ønsket å undersøke dopingpraksisen hos kenyanske utøvere (WADA, 2018). De intervjuet blant annet syv utøvere som på det tidspunktet sonet en dopingdom. Seks av utøverne forklarte den positive prøven med en skade, sykdom eller annen tilstand de måtte oppsøke medisinsk personell i forkant av den dopingtesten. De mente behandlingen de hadde fått, utløste en positiv prøve. Ingen av utøverne hadde tatt vare på journaler som viser diagnosen eller behandlingen som ble gitt. Den siste utøveren ble bevisst dopet med hjelp av en lokal lege, hvor legen forsikret utøveren om at det forbudte stoffet ikke ville komme frem på en dopingtest (WADA, 2018, s. 7-8). Rapporten sier ikke noe om disse uttalelsene kan stamme fra dårlige holdninger til doping, men den konkluderer med at dopingpraksisen i Kenya er usofistikert, opportunistisk og ukoordinert, og at kenyanske utøvere muligens er forsettlig blinde til konsekvensene av doping.

Rintaugu & Mwangi (2021), fant i sin studie at det var en sterk korrelasjon mellom kunnskap om doping og holdninger til doping. De som hadde høyere kunnskap om doping hadde også en mer negativ holdning til det. Holdningene påvirket også studentenes oppfatninger. Det var likevel ingen korrelasjon mellom kunnskap og oppfatninger, og man så at førsteårsstudentene som hadde lavere kunnskap hadde høyere (bedre) score når det gjaldt oppfatninger om doping (Rintaugu & Mwangi, 2021, s. 181-182). Studien utført av Boit et al. (2015) viste at mange av de kenyanske utøverne hadde en negativ holdning til doping. 91% mente at bruk av dopingmidler ikke var nødvendig for å gjøre det bra i idretten, samtidig som 49% sa de visste at utøvere benytter dopingmidler for å bedre sin prestasjon. 38% kjente til kollegaer som har benyttet ulovlige stoffer (Boit et al., 2015, s. 41-42, 45). Enkelte utøvere har uttrykt at de tror de fleste av sine kollegaer benytter ulovlige stoffer (Juma et al., 2022, s. 5). Flere mener også det er enkelt å dope seg. De kjenner utøvere som benytter ulovlige stoffer og hvor man kan få tak i det.

Økonomisk motivasjon

Basert på en undersøkelse utført i 2003, ønsket Jarvie & Sikes (2012) å intervju kvinnelige kenyanske utøvere om deres motivasjon til å løpe og deres erfaringer. Undersøkelsen fra 2003 spurte 250 kvinnelige eliteutøvere fra Kenya om deres motivasjon til å løpe. Her svarte 49% at penger var den største motivasjonen (Jarvie & Sikes, 2012, s. 632). I intervjuene kommer

det frem at penger kan endre alt, og for en kenyansk kvinne kan suksess innen løping bety å eie eiendom, bidra til lokalsamfunnet og gi barna mulighet til å studere (Jarvie & Sikes, 2012, s. 635-636). Det kom frem i studien til Boit et al. (2015) at 54% av utøverne mente pengepremiene på store løp var den sterkeste faktoren som påvirker utøvere til å dope seg. I studien til Shelley et al. (2023, s. 34) ble det uttalt at for mange er ikke straffen for en positiv prøve sett på som stor nok, fordi fordelene ved å dope seg kunne være å vinne en sum penger som kan endre livene til enkelte utøvere for alltid.

4.2 Ytre faktorer

Støtteapparat og medisinsk personell

Studien til Rintaugu & Mwangi (2021) undersøkte en populasjon som mest sannsynlig vil gå ut av universitetet og jobbe i idretten og på den måten har muligheten til å påvirke holdningene til doping i Kenya. Her kom det blant annet frem at få av studentene benyttet WADA, rapporter og tidsskriftsartikler som kilde til informasjon om doping, noe som kan være bekymringsfullt. Hvis studentene skal ut og jobbe med utøvere er det også forventet at de skal ha høyere kunnskap om doping enn hva man fant i studien (Rintaugu & Mwangi, 2021, s. 181). På grunn av store hull i utdanningen innen doping og antidoping, så Juma et al. (2022) at trenere er en viktig kilde til informasjon hos utøverne. Dette er en relasjon som både er preget av mye tillit, men også mistenksomhet fordi utøverne vet at trenerne er interessert i å tjene penger. På grunn av rollen trenere har som formidlere av dopinginformasjon til utøverne, stiller dette krav til at trenerne må ha tilstrekkelig kunnskap og riktige holdninger til doping for at de skal være positive bidragsytere (Juma et al., 2022, s. 5).

Rotich et al. (2023) undersøkte kunnskapen, holdningene og erfaringene innen antidoping hos allmennleger i Kenya. Totalt 250 deltagere fullførte studien. Undersøkelsen besto av et spørreskjema inndelt i fire seksjoner (Rotich et al., 2023, s. 82). Her kom det blant annet frem at 29,2% var uvitende om WADA, og 30,8% hadde aldri hørt om ADAK. Deltagerne viste lav kunnskap om kjente dopingmidler og metoder, som blant annet anabole steroider. 50,8% rapporterte gjennomsnittlig kunnskap om doping, mens 32,8% hadde lavere kunnskap om temaet (Rotich et al., 2023, s. 85-86). Legene med lengre erfaring i yrket hadde både mer kunnskap og en sterkere negativ holdning til doping enn legene med kortere erfaring. Den foretrukne informasjonskilden om doping var internett og deretter TV/radio. WADA og ADAK kom på tredje- og fjerdeplass (Rotich et al., 2023, s. 87-88). Når de ble spurt om de

hadde fått henvendelser fra utøvere om dopingmidler de siste 12 månedene, bekreftet hele 22% dette (Rotich et al., 2023, s. 89). Studien konkluderer med at legene har utilstrekkelig kunnskap om doping og det er viktig med målrettet utdanning for denne gruppen. I tillegg er det mangel på reguleringer og sanksjoner for leger, som kan resultere i at noen velger å assistere utøvere med doping (Rotich et al., 2023, s. 95). WADA (2018, s. 10) konkluderte også med at rollen til lokalt og annet medisinsk personell i Kenya er høyst relevant for tilgjengeligheten av ulovlige stoffer både for utøvere og støtteapparat.

Lederskap og kommersielle interessenter

Kanyiba et al. (2015) undersøkte hvor stor påvirkning de kenyanske idrettsorganisasjonene har på suksessen landet har hatt innen distanseløping. Studien var basert på et spørreskjema med kvantitativ analyse. 185 utøvere, 49 trenere og 34 representanter fra Athletics Kenya (AK) deltok i studien (Kanyiba et al., 2015, s. 590). Her så man at Kenya ikke har klart å motivere utøverne til å bli i landet ved at de ikke har fått tilstrekkelig midler eller fasiliteter for trening og konkurranse i landet. Dette har resultert i at mange har flyttet ut av landet og er underlagt utenlandske agenter og systemer. De kenyanske organisasjonene har heller ikke klart å gi utøverne tilstrekkelig med rådgivningstjenester. Slike tjenester skal veilede utøverne innen doping, hvordan håndtere en plutselig bedret økonomi og hvem man velger å signere kontrakter med eller hvem man involverer i sitt nettverk. Mangelen på slike rådgivningstjenester kan ha en påvirkning på antall dopingdommer. Studien konkluderte med at tilbudene de kenyanske organisasjonene har for sine utøvere ikke er tilstrekkelig på noen av de undersøkte områdene. I tillegg, utenlandske systemer og agenter har stor innflytelse på prestasjonen til utøverne (Kanyiba et al., 2015, s. 591-593). Juma et al. (2022) så at utøverne har lite tro på effektiviteten til programmene ADAK har innført når det gjelder utdanning innen antidoping. De har også en oppfatning om at det foregår samarbeid mellom ADAK og AK og utøvere som doper seg, hvor disse blir beskyttet av de kenyanske organisasjonene. En slik oppfatning skaper lite tillitt til systemet, noe som kan være skadelig for den kenyanske idretten (Juma et al., 2022, s. 5).

Hvilken påvirkning kommersielle interessenter som agenter, sponsorer og løpsarrangører har på dopingrisikoen i eliteløping ble undersøkt av Shelley et al. (2023). 13 deltagere ble rekruttert til studien. Åtte av disse var agenter, tre var løpsarrangører og to var markedssjefer for store produsenter av løpesko. Den kvalitative studien ble basert på intervjuer (Shelley et al., 2023, s. 27-28). Under intervjuene kom det blant annet frem at en klar utfordring er at alle

interessentene må holde en god relasjon til hverandre for å få de beste utøverne til de store løpene. Det er derfor vanskelig å være kritiske til hverandre og få tør å stille spørsmålstejn. Enkelte agenter er også løpsarrangører i tillegg, noe som igjen gjør relasjonen mellom interessentene problematisk (Shelley et al., 2023, s. 31). Det ble trukket frem at sponsorene må ta et større ansvar ved å ikke signere utøvere som har vært utestengt for doping. Agentene mente at Nike ville vinne «uansett hva» og markedsverdien for dem ved å ha løpere som vinner i deres sko er større enn eventuell negativ oppmerksomhet ved dopingskandaler senere.. Det ble trukket frem som problematisk at sponsorene kan fraskrive seg alt ansvar når deres utøvere tester positivt (Shelley et al., 2023, s. 32-33). Fordi inntekten til mange av de store løpene ligger i bredden, og ikke i elitefeltene, finnes det lite initiativ fra løpsarrangørene til å holde elitefeltene rene. I tillegg ser man at det er stor forskjell på agentene, hvor de som har store grupper med utøvere gjerne vender blikket bort hvis det er noen i deres gruppe som benytter dopingmidler (Shelley et al., 2023, s. 30, 33). Generelt mente deltagerne at alle de kommersielle interessentene må ta ansvar for å gjøre sporten ren, samtidig som World Athletics er ansvarlig for å implementere de nødvendige endringene (Shelley et al., 2023, s. 30, 34-35).

Dopingkontroller

WADA (2018) identifiserte 138 positive tester hos kenyanske utøvere mellom 2004 og 1. august 2018. Av disse var type test tilgjengelig for 131, her så man at 86% av testene var tatt under konkurranse. 65 av de 138 testet positivt for EPO eller Nandrolone. 22 av disse testet positivt på deres første dopingkontroll (WADA, 2018, s. 5-6). Historisk sett har det vært problematisk for ADAK å utføre dopingkontroller utenfor konkurranse, men man har startet et samarbeid med flere interessenter og blant annet Antidoping Norge for å bygge opp kapasiteten hos ADAK (WADA, 2018, s. 9).

Studien til Boit et al. (2015) inkluderte spørsmål om utøverne hadde vært gjennom en dopingtest. Av alle utøverne på nasjonalt og internasjonalt nivå innen distanseløping, svarte 59% at de aldri hadde vært gjennom en dopingtest. Videre, av de 158 som hadde vært gjennom en dopingtest, hadde 65 av disse blitt testet 1-3 ganger og 58 hadde blitt testet 1-4 ganger (Boit et al., 2015, s. 32).

5.0 Diskusjon

Resultatene fra litteraturstudien presenterer mulige faktorer som kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd hos kenyanske mellom- og distanseløpere. I dette kapitlet skal resultatene diskuteres, samtidig som noen andre perspektiver vil bli tatt opp. Videre utfordringer vil presenteres til slutt, samt begrensninger med studien.

5.1 Kunnskap og utdanning

Kunnskap og utdanningsmuligheter for utøverne

I studien til Boit et al. (2015) kom det frem at mange av utøverne hadde lav eller veldig lav kunnskap om ulovlige dopingmidler og metoder. Flere av utøverne var også dårlig informert om testprosedyrer (Boit et al., 2015, s. 31, 39). Dette bekreftes av Juma et al. (2022, s. 4) hvor utøverne mente at de ikke får nok eller god nok utdanning innen doping. WADA (2018, s. 10) har også konkludert med at kenyanske utøvere ikke er tilstrekkelig utdannet innen doping. Videre blir spørsmålet i hvor stor grad dette kan påvirke dopingatferden til utøverne? Rintaugu & Mwangi (2021, s. 175) mener tilstrekkelig kunnskap om doping kan hindre at utøvere utvikler en positiv holdning til doping.

Det er en god grunn til at WADA legger betydelige ressurser til utdanning innen antidoping (WADA, u.å.a.). Likevel har ikke dette resultert i store endringer så langt for Kenya. Det er viktig at WADA tar sitt ansvar med å utarbeide og promotere utdanningsprogrammer som treffer på tvers av en verden med sosialt og kulturelt mangfold (Loland, 2017, s. 158). Hva som treffer og fungerer godt i en vestlig del av verden, vil ikke nødvendigvis fungere på samme måte i en østlig del. Bekymringer som har blitt reist angående antidopingutdanningen i Kenya er blant annet at utdanningen ikke er laget med utgangspunkt i utøvernes evner (Juma et al., 2022, s. 3-4). Mange av disse utøverne har ikke gått på skole, og kan dermed ikke andre språk enn sitt lokale morsmål. Utdanningen kan også ta utgangspunkt i at man har visse forkunnskaper som disse utøverne gjerne ikke har, noe som kan medføre problemer med å forstå informasjonen.

Funnene tilknyttet den manglende kunnskapen til kenyanske utøvere kan videre bunne ut i spørsmål rundt dopingpolitikk. Hvem sitt ansvar er det å sørge for at idrettsutøverne får tilstrekkelig kunnskap til å kunne ta informerte valg? Det er naturlig å tenke at dette ansvaret

ligger på nasjonale antidopingbyråer. Likevel er det vanskelig å legge alt ansvar på ADAK i denne problemstillingen, når vi vet at de ikke har tilstrekkelig med ressurser. Det jobbes med å bygge større kapasitet rundt ADAK, hvor WADA er i spissen av denne prosessen (WADA, 2018, s. 9-10). Dette er et positivt initiativ, men mest sannsynlig vil man ha behov for flere tiltak. Skal man legge mer ansvar på WADA for å sørge for tilstrekkelig utdanning, eller kan det tenkes at større samarbeid mellom ulike land er veien å gå? Dette er også noe man har begynt å implementere, men kortvarige prosjekter vil nok ikke resultere i varige endringer. For land som ikke har de nødvendige ressursene, vil de være avhengig av kontinuerlig støtte fra andre land eller organisasjoner for å kunne følge og håndheve WADA sine retningslinjer. Initiativ til slike løsninger for Kenya må være et ansvar som til dels ligger nasjonalt, men også hos WADA og muligens World Athletics.

Kunnskap hos støtteapparat og medisinsk personell

Rintaugu & Mwangi (2021, s. 180) så at universitetsstudenter innen idrettsfag hadde over gjennomsnittlig kunnskap om doping. Likevel forventet man at denne kunnskapen skulle være høyere, spesielt på sisteårsstudentene, fordi det er forventet at disse skal ut og jobbe i idretten og med utøvere. For utøvere generelt, og spesielt de som ikke har tilstrekkelig kunnskap selv, vil deres støtteapparat være avgjørende for å gi dem informasjon om doping slik at utøveren kan gjøre de rette valgene. Mange av de kenyanske utøverne stoler blindt på sine trenere når det gjelder informasjon om doping (Juma et al., 2022, s. 5). Hvis heller ikke disse har den kunnskapen som kreves, står vi ovenfor en meget utfordrende problematikk.

Flere kenyanske leger har hevdet at de får spørsmål av utøvere om informasjon og tilgang til dopingmidler og metoder (Rotich et al., 2023, s. 89). Samtidig ser man også at disse legene ikke har tilstrekkelig kunnskap om kjente dopingmidler og metoder, og flere av dem er ikke kjent med WADA eller ADAK (Rotich et al., 2023, s. 85, 87). Mange utøvere i Kenya oppsøker lokale leger for behandling av skader, sykdom og lignende. Når ikke disse legene har tilstrekkelig kunnskap om hvilke behandlingsmidler og metoder som kan slå ut på en dopingkontroll, blir utøverne stilt ovenfor en veldig vanskelig situasjon.

5.2 Dopingatferd

Flere utøvere erkjenner at de kjenner til kollegaer som benytter ulovlige dopingmidler (Boit et al., 2015, s. 45; Juma et al., 2022, s. 5). Likevel har ingen studier så langt vist noen klare indikasjoner på at kenyanske utøvere har en positiv holdning til doping. Tvert imot ytrer utøverne at det ikke er nødvendig å benytte ulovlige midler for å hevde seg i idretten. En oppfatning om at mange benytter ulovlige midler kan likevel påvirke kulturen og videre dopingatferden til utøverne. Vi ser at kunnskap påvirker holdningene til doping (Rintaugu & Mwangi, 2021, 181), men er det nødvendigvis holdningene som er avgjørende for dopingatferden?

Behavioural Reasoning Theory sier at årsaker er viktige koblinger mellom menneskers tro, globale motiver, intensjoner og atferd (Westaby, 2005, s. 99-100). Videre kan man bruke kontekstspesifikke grunner til å forklare en oppførsel som egentlig står i motsetning til personens holdning til oppførselen. Selv om man ikke har sett spesifikt at kenyanske utøvere har positive holdninger til doping, kan disse kontekstspesifikke grunnene være med på å forklare hvorfor vi finner så mange positive dopingprøver hos kenyanske idrettsutøvere (Shelley et al., 2021, s. 2). Kenyanske utøvere mener at doping er veldig utbredt innen friidrett (Juma et al., 2022, s. 5). En slik oppfatning kan være god nok grunn for enkelte utøvere til å dope seg fordi prevalensen kan skape en tro om at ulovlige midler er nødvendig å benytte for å konkurrere i toppen. Hvis man har en tro om at alle benytter ulovlige midler og at dette er enkelt å utføre, kan det være nok til at individet forsvarer sitt valg om å benytte slike midler selv.

Den økonomiske motivasjonen man ser hos kenyanske utøvere er også en viktig faktor å ta med når vi snakker om dopingatferd (Boit et al., 2015; Jarvie & Sikes, 2012; Onywera et al., 2006). Penger kan endre alt for denne populasjonen og for mange er løping veien å gå for å få dette til (Jarvie & Sikes, 2012, s. 635). Man har også sett at økonomisk vinning har blitt trukket frem som en av faktorene som kan påvirke en utøver til å dope seg (Kegelaers et al., 2018, s. 121). Kan dette også være en faktor som gjør det enklere å utnytte utøverne?

Sportskultur

Sportskulturen en utøver er del av kan ha mye å bety for hvilke valg man gjør (Blank et al., 2016, s. 6; Kegelaers et al., 2018, s. 120). På bakgrunn av den høye forekomsten av antidopingregelbrudd hos kenyanske distanseløpere, kan vi trygt si at mange av utøverne er en

del av en sportskultur hvor bruk av dopingmidler har blitt vanligere. Basert på dette blir det viktig å se på hva og hvem som former sportskulturen utøverne er en del av. Her vil utøverne selv være viktige, og kunnskapsnivået deres kan være en viktig faktor for hvilken påvirkning de har. I tillegg vil rollen til trenere, medisinsk personell, agenter, sponsorer og ledere kunne være avgjørende for utviklingen av kulturen.

Vi har sett at kunnskapen om doping hos både trenere, ledere og medisinsk personell i Kenya er lavere enn den burde være og hva som er forventet av disse personene (Juma et al., 2022, s. 5; Rotich et al., 2023, s. 95). Vi kan derfor argumentere med at disse personene ikke nødvendigvis bidrar med positiv påvirkning når det gjelder dopingbruk. Vi ser også at ikke alle agenter har rent mel i posen og flere sponsorer fraskriver seg ansvaret rundt dopingbruk (Shelley et al., 2023, s. 30-33). Samtidig har agenter og sponsorer stor påvirkningskraft når det gjelder utøvernes inntekt. Vi kan identifisere mangler ved alle disse rollene som videre kan skape en uheldig dopingkultur i utøvergrupper. Spørsmålet da blir hvordan man kan endre dette og stoppe den negative utviklingen? ADAK og AK har blitt beskyldt for korrupsjon, noe som gjør det vanskelig å stole på systemet. (Juma et al., 2022, s. 5). For å endre en etablert dopingkultur blir man nødt til å stille alle involverte til ansvar.

5.3 Hvem sitt ansvar er det egentlig?

Loland (2017, s. 158) mener det er naivt å legge dopingansvaret på utøverne. De aller fleste toppidrettsutøvere er en del av et større system og apparat hvor det kan være mer nærliggende å tenke at det burde være et delt ansvar. Likevel er et fortsatt primært utøverne som må ta straffen ved en positiv dopingprøve. Mangelen på regler og sanksjoner for leger i en dopingsak, kan gjøre at enkelte velger å assistere utøvere med doping (Rotich et al., 2023, s. 95). Det har også kommet frem at agenter, sponsorer og løpsarrangører ikke alltid er sitt ansvar bevisst og muligens heller tenker på egen vinning i stedet for å hjelpe utøverne eller sette konsekvenser som kunne redusert dopingbruken (Shelley et al., 2023, s. 30-33).

Mangelen på dopingkontroller utenfor konkurranse er også en viktig faktor å nevne (Boit et al., 2015; WADA, 2018). Mangelen på kontroller gjør det lettere både for utøvere og andre involverte å slippe unna med regelbrudd. På dette feltet hviler det et stort ansvar både hos WADA og ADAK, men også hos andre organisasjoner.

Til slutt kan det være aktuelt å ta en vurdering av hvor effektive de nåværende antidopingstrategiene er, og det samme gjelder sanksjonene for en positiv dopingprøve (Blank et al., 2016, s. 1; Kegelaers et al., 2018, s. 120; Shelley et al., 2023, s. 32). Burde man innføre økonomiske sanksjoner for utøverne? Skal man gå så langt som å utestenge nasjoner med for mange regelbrudd og som ikke følger retningslinjene godt nok? Hvilke sanksjoner kan man innføre for sponsorer, agenter, medisinsk personell og trenere? Disse spørsmålene er det verdt å se videre på, hvor det er klart at ansvaret for forbedring av systemer og strategier ligger hos de nasjonale og internasjonale organisasjonene. Når det gjelder ansvaret for valg om doping ligger dette fortsatt hos utøveren, men som presentert gjennom denne oppgaven står mest sannsynlig ikke utøveren alene om dette valget.

5.4 Studiens begrensninger

Problematikken som har blitt undersøkt i denne studien, finnes det generelt lite forskning på. Dette kunnskapshullet var en del av årsaken til at jeg ønsket å undersøke dette nærmere, men det er en klar begrensning for studien at det foreløpig er lite forskning å finne. I litteratursøket kan jeg også ha oversett eventuelle relevante artikler som ville bidratt til å belyse problematikken ytterligere. Det er viktig å nevne at forskning på doping generelt kan være vanskelig. Få utøvere ønsker å innrømme at de bevisst har benyttet ulovlige prestasjonsfremmende stoffer. Dette gjør at det kan blir begrenset med data og at det kan danne seg en tvil om utøvere og annet støttepersonell eller interessenter er ærlige i intervjuer og andre undersøkelser. Jeg hadde en klar mening om temaet når jeg startet studien, derfor kan min egen forutinntatthet ha påvirket tolkningen av dataene. Likevel er det viktig å nevne at jeg har forsøkt å presentere funnene og diskutere dem så objektivt som mulig, og som et resultat av dette har også min mening endret seg i takt med studiens fremgang.

6.0 Konklusjon

Målet med oppgaven var å undersøke faktorer som kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd hos kenyanske distanseløpere. Dette har jeg forsøkt å undersøke med følgende problemstilling:

Hvilke faktorer kan påvirke forekomsten av antidopingregelbrudd blant mellom- og langdistanseløpere fra Kenya?

Problemstillingen har blitt undersøkt ved bruk av en kvalitativ litteraturstudie.

Litteraturstudien identifiserte ni relevante artikler som hver belyser ulike faktorer som kan ha en påvirkning på dopingbruk og dopingatferd hos kenyanske distanseløpere. Blant faktorene som har blitt tatt opp finner vi kunnskap og utdanning, holdninger og oppfatninger, motivasjon til å konkurrere, påvirkningen fra støtteapparat, medisinsk personell, lederskapet og kommersielle interessenter, og til slutt mangelen på dopingkontroller utenfor konkurranse.. Basert på studiens funn og det teoretiske rammeverket kommer det frem at kunnskap og utdanning er viktige faktor som påvirker forekomsten av antidopingregelbrudd. Kunnskap former holdninger hos både utøverne og støtteapparat, i tillegg til at kunnskap kan være bidragsytende til hvilken sportskultur utøverne er en del av og hvilke normer som etableres. Av den grunn vil jeg trekke frem kunnskap som en avgjørende faktor innenfor problematikken. I tillegg er en viktig faktor at alle involverte tar sitt ansvar. For å få til dette vil det være nødvendig med holdningsendringer hos de involverte, samt en videre opprustning og muligens endring av strategier hos relevante organisasjonene i Kenya og internasjonalt..

På bakgrunn av at det var vanskelig å finne relevant forskning rundt temaet, samtidig som dette har blitt en relevant problematikk i senere år, ønsker jeg å oppfordre til mer forskning på dopingbruk hos disse utøverne. De mest relevante artiklene var publisert i 2022 og 2023, noe som viser at dette er noe man har begynt å undersøke og det vil mest sannsynlig komme mer forskning i årene som kommer. For å kunne finne en løsning på problematikken er det viktig å kunne identifisere de viktigste påvirkningsfaktorene.

7.0 Referanser

Antidoping Norge. (u.å.). *Hva er doping i idretten?* Antidoping Norge. Hentet 15. februar 2023 fra <https://www.antidoping.no/regler/hva-er-doping-i-idretten>

Athletics Integrity Unit (u.å.). *Global List of Ineligible Persons*. Hentet 20. april 2023 fra <https://www.athleticsintegrity.org/disciplinary-process/global-list-of-ineligible-persons>

Baker, J., & Horton, S. (2003). East African running dominance revisited: A role for stereotype threat? *British Journal of Sports Medicine*, 37(6), 553–555.
<https://doi.org/10.1136/bjism.37.6.553>

Blank, C., Kopp, M., Niedermeier, M., Schnitzer, M., & Schobersberger, W. (2016). Predictors of doping intentions, susceptibility, and behaviour of elite athletes: A meta-analytic review. *SpringerPlus*, 5(1), Artikkel 1333. <https://doi.org/10.1186/s40064-016-3000-0>

Boit, M., Dimeo, P., Onywera, V., Theuri, G., Kiplamai, F., Sigei, S., Stewart, D., & Cronin, L. (2015). *Doping education status in Kenya. Evaluation of knowledge, attitudes and practice of doping among elite Kenyan athletes. Report compiled for WADA*. Kenyatta University & University of Stirling. <https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/wada-final-report-dr-dimeo.pdf>

Butler, M. (Red.). (u.å.). *World Athletics Statistics Handbook*. World Athletics Communications Department 2022. Hentet 6. februar 2023 fra <https://iaafmedia.s3.amazonaws.com/misc/Oregon22/Oregon%20stats%20book.pdf>

Campbell, A. (2021, 12. juli). *Olympian Eliud Kipchoge's Net Worth May Surprise You*. The List. <https://www.thelist.com/458580/olympian-eliud-kipchoges-net-worth-may-surprise-you/>

Drange, M. (2023, 27. januar). Doping. I *Store medisinske leksikon*. <http://sml.snl.no/doping>

- Elbe, A.-M., Madsen, C., & Midtgaard, J. (2010). A cross-cultural comparison of motivational factors in Kenyan and Danish middle and long distance elite runners. *Journal of Psychology in Africa*, 20(3), 421–428.
<https://doi.org/10.1080/14330237.2010.10820394>
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utg.). Cappelen Akademisk Forlag.
- Hamilton, B. (2000). East African running dominance: What is behind it? *British Journal of Sports Medicine*, 34(5), 391–394. <https://doi.org/10.1136/bjism.34.5.391>
- Jarvie, G., & Sikes, M. (2012). Running as a resource of hope? Voices from Eldoret. *Review of African Political Economy*, 39(134), 629–644.
<https://doi.org/10.1080/03056244.2012.738416>
- Juma, B. O., Woolf, J., & Bloodworth, A. (2022). The challenges of anti-doping education implementation in Kenya: Perspectives from athletes and anti-doping educators. *Performance Enhancement & Health*, 10(3), Artikkel 100228.
<https://doi.org/10.1016/j.peh.2022.100228>
- Kanyiba, L. R., Mwisukha, A., & Onywera, V. O. (2015). The gap between the management and success of elite middle and long distance runners in Kenya. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation & Dance*, 21(2), 586–595.
https://www.researchgate.net/publication/279982313_The_gap_between_the_management_and_success_of_elite_middle_and_long_distance_runners_in_Kenya
- Kegelaers, J., Wylleman, P., De Brandt, K., Van Rossem, N., & Rosier, N. (2018). Incentives and deterrents for drug-taking behaviour in elite sports: A holistic and developmental approach. *European Sport Management Quarterly*, 18(1), 112–132.
<https://doi.org/10.1080/16184742.2017.1384505>

- LetsRun.com. (2019, 14. mars). *The Best and Richest (\$100k FTW) Half Marathon You've Never Heard of Is Happening on Friday in Bahrain*.
<https://www.letsrun.com/news/2019/03/the-best-half-marathon-youve-never-heard-of-is-happening-on-friday-in-bahrain/>
- Loland, S. (2017). Education in anti-doping: The art of self-imposed constraints. I O. Rabin & Y. Pitsiladis (Red.), *Acute topics in anti-doping* (Vol. 62, s. 154–159). Karger.
- Onywera, V. O., Scott, R. A., Boit, M. K., & Pitsiladis, Y. P. (2006). Demographic characteristics of elite Kenyan endurance runners. *Journal of Sports Sciences*, 24(4), 415–422. <https://doi.org/10.1080/02640410500189033>
- Orr, R., Grassmayr, M., Macniven, R., Grunseit, A., Halaki, M., & Bauman, A. (2018). Australian athletes' knowledge of the WADA Prohibited Substances List and performance enhancing substances. *International Journal of Drug Policy*, 56, 40–45. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2018.02.025>
- Rintaugu, E. G., & Mwangi, F. M. (2021). Knowledge, attitudes and perceptions on doping among university students in physical education and sport science related degree programmes. *Journal of Human Sport & Exercise*, 16(1), 174–186. <https://doi.org/10.14198/jhse.2021.161.16>
- Rotich, J., Rintaugu, E., & Thangu, E. (2023). Anti-Doping knowledge, attitude, and experience of general practitioners in Kenya. *Journal of Sport Sciences Research*, 8(1), 78-98. <https://doi.org/10.25307/jssr.1200795>
- Scott, R. A., Georgiades, E., Wilson, R. H., Goodwin, W. H., Wolde, B., & Pitsiladis, Y. P. (2003). Demographic characteristics of elite Ethiopian endurance runners. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 35(10), 1727-1732. <https://doi.org/10.1249/01.MSS.0000089335.85254.89>

- Scott, R. A., & Pitsiladis, Y. P. (2007). Genotypes and distance running. *Sports Medicine*, 37(4), 424–427. <https://doi.org/10.2165/00007256-200737040-00039>
- Shelley, J., Thrower, S. N., & Petróczi, A. (2021). Racing clean in a tainted world: A qualitative exploration of the experiences and views of clean British elite distance runners on doping and anti-doping. *Frontiers in Psychology*, 12, Artikel 673087. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.673087>
- Shelley, J., Thrower, S. N., & Petróczi, A. (2023). Whose job is it anyway? A qualitative investigation into the influence of agents, race organisers, and sponsors on the risk of doping in elite distance running. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 15(1), 23–44. <https://doi.org/10.1080/19406940.2022.2161598>
- Støren, I. (2013). *Bare søk! Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier* (2. utg.). Cappelen Damm.
- WADA. (2018). *Doping in Kenya*. World Anti-Doping Agency. https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2022-02/Kenya_%20final_public_print%20%28003%29.pdf
- WADA. (2021). *Anti-Doping Rule Violations (ADRVs) Report*. World Anti-Doping Agency. <https://www.wada-ama.org/en/resources/anti-doping-stats/anti-doping-rule-violations-adrvs-report>
- WADA. (2023). *Anti-Doping Testing Figures Sport Report*. World Anti-Doping Agency. https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2023-01/2021_anti-doping_testing_figures_en.pdf
- WADA. (u.å.a.). *Who We Are*. Hentet 15. februar 2023 fra <https://www.wada-ama.org/en/who-we-are>
- WADA. (u.å.b.). *The World Anti-Doping Code*. Hentet 15. februar 2023 fra <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/world-anti-doping-code>

Westaby, J. D. (2005). Behavioral reasoning theory: Identifying new linkages underlying intentions and behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 98(2), 97–120. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2005.07.003>

8.0 Vedlegg

Vedlegg 1: Litteratursøk

Søkeord	Database	Kombinasjoner	Treff (totalt med alle kombinasjoner)	Antall relevante artikler etter inklusjons- og eksklusjonskriterier	Antall valgte artikler
<p>1. «<i>performance enhancing drug*</i>» OR «<i>performance enhancing supplement*</i>» OR <i>doping</i> OR <i>drug*</i> OR “<i>anti-doping</i>”</p> <p>2. <i>run*</i> OR «<i>distance run*</i>» OR “<i>road race*</i>” OR <i>marathon*</i></p> <p>3. <i>sport*</i> OR «<i>track and field</i> OR <i>athletics</i> OR «<i>elite athlete*</i>» OR «<i>elite sport*</i>»</p> <p>4. <i>Africa</i> OR «<i>east Africa</i>» OR <i>Kenya*</i></p>	Web of Science	<p>(1) OG (2) OG (3) OG (4)</p> <p>(1) OG (2) OG (3)</p> <p>(1) OG (2) OG (4)</p>	271	17	3
<p>1. «<i>performance enhancing drug*</i>» OR «<i>performance enhancing supplement*</i>» OR <i>doping</i> OR <i>drug*</i> OR “<i>anti-doping</i>”</p> <p>2. <i>run*</i> OR «<i>distance run*</i>» OR “<i>road race*</i>” OR <i>marathon*</i></p> <p>3. <i>sport*</i> OR «<i>track and field</i> OR <i>athletics</i> OR «<i>elite athlete*</i>» OR «<i>elite sport*</i>»</p> <p>4. <i>Africa</i> OR «<i>east Africa</i>» OR <i>Kenya*</i> OR</p>	SPORTDiscus	<p>(1) OG (2) OG (3) OG (4)</p> <p>(1) OG (2) OG (3)</p> <p>(1) OG (2) OG (4)</p>	304	18	2

Vedlegg 2: Skjematisk fremstilling av oppgavens inkluderte artikler

Forfatter(e), år og tittel	Deltagere	Metode	Problemstilling/hypotese
WADA (2018). <i>Doping in Kenya</i> . (Rapport basert på prosjekt for å undersøke dopingpraksisen hos kenyanske utøvere).	7 distanseutøvere som på studiens tidspunkt sonet en dopingdom. Utøverne ble rekruttert ved hjelp av WADA. I tillegg trenere, annet støtteapparat og representanter fra kenyanske idrettsorganisasjoner.	Prosjektet besto av tre faser: Innhenting av data og analyse av alle AAF og undersøkelse av ABP. Etterforskning av handlekraftig informasjon og intervjuer med målgruppen. Fagfellevurdering av prosjektets funn.	Prosjektets objektiver var todelt: Å forstå dopingpraksisen til kenyanske utøvere ved å identifisere de involverte, på alle nivåer Å utvikle et nettverk med flere interessenter for å bedre takle kenyansk doping.
Shelley, J., Thrower, S. N. & Petróczi, A (2023). <i>Whose job is it anyway? A qualitative investigation into the influence of agents, race organisers, and sponsors on the risk of doping in elite distance running</i> .	13 deltagere; menn mellom 34 og 72 år med mellom 9 og 37 års arbeidserfaring innen eliteløping. 8 agenter, 3 løpsarrangører og 2 markedsjefer for selskap som produserer løpesko. Deltagerne ble rekruttert gjennom personlig kontakt og sosiale medier.	Kvalitativ metode. Telefonintervjuer basert på intervjuguide med tre hovedtemaer.	Hvordan oppfattes doping i elitedistanseløping av agentene, løpsarrangørene og sponsorene som jobber i sporten? Hvilke tiltak iverksettes av agentene, løpsarrangørene og sponsorene for å påvirke dopingrisikoen innen distanseløping? Hvilke fremtidige handlinger kan iverksettes av agenter, løpsarrangører og sponsorer for ytterligere å påvirke dopingrisikoen innen distanseløping?
Kanyiba, L. R., Mwisukha, A. & Onywera, V. O. (2015). <i>The gap between the management and success of elite middle and long distance runners in Kenya</i> .	Målpopulasjon på 355 utøvere, 107 trenere og 42 AK representanter. Enkel randomisering ble benyttet til å velge 185 utøvere, 49 trenere og 34 AK representanter.	Kvantitativ metode. Data ble innhentet gjennom spørreskjema med 14 spørsmål; <i>Athletics Management Questionnaire</i>	Studien ble designet for å avgjøre om eliteidrettsutøvere, deres trenere og AK representanter var uenige om effektiviteten til ledelsespraksisen når det gjelder å fasilitere suksessen til kenyanske eliteløpere. Nullhypotese: I ledelsen av mellom- og langdistanseløpere i Kenya, har statusen i friidrett ingen vesentlig innflytelse på oppfatningen om utøverledelsespraksis.
Rintaugu, E. G. & Mwangi, F. M. (2021). <i>Knowledge, attitudes and perceptions on doping among university students in physical education and sport science related degree programmes</i> .	179 studenter ble valgt ut fra 4 ulike universiteter, 90 kvinner og 89 menn. 150 fra fjerde (siste) år og 29 fra første år. 22 under 20 år, 122 på 21-23 år, 35 eldre enn 23 år.	Kvantitativ metode. Data innhentet gjennom spørreskjema med fire ulike seksjoner.	Hensikten med studien var å undersøke kunnskap, holdninger og oppfatninger til doping blant studenter innen idrettsrelaterte utdanninger ved kenyanske universiteter.

<p>Juma, B. O., Woolf, J. & Bloodworth, A. (2022). <i>The challenges of anti-doping education implementation in Kenya: Perspectives from athletes and anti-doping educators.</i></p>	<p>11 mellom- og langdistanseløpere (7 menn og 4 kvinner, gjennomsnittsalder 34,55 år) og 2 mannlige kursholdere innen antidoping. Alle deltagerne hadde erfaring med dopingkontroller og/eller antidoping-utdanning levert av ADAK. De to kursholderne var jevnlig engasjert i ADAK sine utdanningsaktiviteter innen antidoping.</p>	<p>Kvalitativ metode. Semi-strukturerte intervjuer.</p>	<p>Formålet med studien var å forstå utfordringene ved implementeringen av antidoping-utdanning med fokus på opplevelsen kenyanske idrettsutøvere og kursholdere har hatt med disse programmene.</p>
<p>Jarvie, G. & Sikes, M. (2012). <i>Running as a resource of hope? Voices from Eldoret.</i></p>	<p>Kenyanske kvinner som har konkurrert eller fortsatt konkurrerer innen mellom- og langdistanseløping. Kvinner fra den tidligste generasjonen av løpere i landet og kvinner på studiens tidspunkt startet sin karriere.</p>	<p>Kvalitativ metode. Intervjuer med fire hovedtemaer.</p>	<p>Studien ville sette søkelys på motivasjonen til kenyanske kvinner som velger å delta i profesjonell løping og innvirkningen dette har på dem, deres familier og lokalsamfunn.</p>
<p>Rotich, J., Rintaugu, E. & Thangu, E. (2023). <i>Anti-Doping Knowledge, Attitude, and Experience of General Practitioners in Kenya.</i></p>	<p>250 allmennleger innenfor 7 områder i Kenya, 151 menn og 99 kvinner. Alder fra 20-30 år til over 50 år, arbeidserfaring fra under 5 år til over 21 år. E-post og tekstmelding ble sendt til en randomisert utvalgt gruppe på 478, basert på målpopulasjonen på 5099 allmennleger.</p>	<p>Kvantitativ metode. Data innhentet gjennom spørreskjema med fire seksjoner.</p>	<p>Studien undersøkte dopingkunnskap, holdning og erfaringer hos allmennleger i Kenya for å etablere deres effektivitet i å fremme antidopingkampanjer i Kenya.</p>
<p>Boit, M., Dimeo, P., Onywera, V., Theuri, G., Kiplamai, F., Sigei, S., Stewart, D. & Cronin, L. (2015). <i>Doping Education status in Kenya. Evaluation of Knowledge, attitudes and practice of doping among elite Kenyan athletes. Report compiled for WADA.</i></p>	<p>327 kenyanske eliteutøvere deltok i studien, 190 menn og 137 kvinner. 38,2% juniorer og 61,7% seniorer. Deltagerne ble rekruttert gjennom fire store treningsleirer, hvor de bodde og trente.</p>	<p>Kvantitativ metode. Data innhentet gjennom spørreskjema med ja/nei svar, alternativer å velge mellom og fritekst.</p>	<p>Hensikten med studien var å evaluere kunnskapsnivået og holdningen til, mulig eksistens og bruk av prestasjonsfremmende stoffer blant kenyanske idrettsutøvere. De primære objektivene: Å vurdere dopingkunnskapen til kenyanske idrettsutøvere. Å undersøke dopingholdningene til kenyanske idrettsutøvere. Å vurdere mulig dopingutøvelse blant kenyanske idrettsutøvere. Å finne ut hvilke faktorer som kan påvirke doping blant kenyanske idrettsutøvere.</p>

			Å finne de vanligste kildene til antidopingutdanning hos kenyanske idrettsutøvere.
--	--	--	--